

היום נלמד בעזרת ה':

ברכות דף נ

למדנו במשנה לעיל שכשיש ארבעה מזמנים אומר המזמן (לשלושה הנותרים) "ברכו". אמר שמואל: "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל", ועדיף למזמן לומר "נברך" כדי לכלול את עצמו עם השאר. וכוונת המשנה שיכול לומר "ברכו", אבל עדיף לומר "נברך".

וכן מוכח מהמשנה לקמן שכשהיו ששה שאכלו יחד יכולים להיחלק לשתי חבורות של שלושה שלושה, שהרי יש זימון בכל חבורה. ואם עדיף לומר "ברכו" היאך יכולים להיחלק? והרי כעת לא יוכלו לומר "ברכו", כיון שנשארו רק שלושה בכל חבורה! מוכח מכאן שעדיף לומר "נברך".

למדנו במשנה לעיל שמעשרה אנשים ומעלה אומר "נברך אלוקינו שאכלנו משלך", והנוסח שוה בעשרה, מאה, אלף וכו'. הגמרא מקשה שהרי מיד אח"כ המשנה ממשיכה ומבארת שיש נוסח שונה למאה / אלף / ריבוא? הגמרא מתרצת שכך הם דברי המשנה: הרישא - "כיצד מזמנין... אחד עשרה ואחד עשרה רבוא" אלו הם דברי רבי עקיבא שסובר שמעשרה יש נוסח אחיד בזימון (כמו "ברכו" בבית הכנסת). ודברי המשנה בהמשך - "במאה הוא אומר... באלף הוא אומר..." וכו' אלו הם דברי רבי יוסי הגלילי שסובר ש'לפי רוב הקהל הם מברכים'!

אמר רבא: כשהיינו אוכלים פת בבית הריש גלותא, היינו נחלקים לקבוצות של שלושה שלושה ומזמנים, ולמרות שבכך היינו מפסידים את הזימון בעשרה שיש בו הזכרת השם (= 'נברך לאלוקינו!'). והטעם הוא - משום שאם היינו נחלקים לקבוצות של עשרה עשרה, היה מרגיש בכך הריש גלותא והיה מקפיד עלינו. ולשמוע זימון מפי הריש גלותא לא יכולנו, מפני שהיה שם הרבה מסובים ולא יכולנו לשמוע את קול המברך.

שלושה שאכלו פת ביחד, וקדם וברך אחד מהם לעצמו ללא זימון, השניים שלא ברכו יכולים לצרף אותו לזמן עמהם והם יוצאים ידי חובת זימון, אבל הוא אינו יוצא ידי חובת זימון כיון שכבר בירך, ואין זימון למפרע'.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

משנה: שלושה / ארבעה / חמשה שאכלו ביחד אינם רשאים להיחלק ולברך כל אחד לעצמו, כיון שכבר התחייבו בזימון. ששה שאכלו ביחד יכולים להיחלק לחבורות של שלושה שלושה, כיון שיש זימון בכל חבורה. עשרה שאכלו ביחד אינם רשאים להיחלק, משום שחייבים לזמן עם הזכרת השם (= 'נברך לאלוקינו'). עשרים יכולים להיחלק לחבורות של עשר עשר, כיון שבכל חבורה יש הזכרת השם.

שתי חבורות שאכלו בבית אחד ומקצתם רואים אחד את השני, מצטרפים ביחד לזימון. לדעת רבי אליעזר אין מברכים "בורא פרי הגפן" על היין עד שייתן לתוכו מים (= יינם היה חזק מאוד ולא היה ראוי לשתיה ללא תוספת מים), ולדעת חכמים מברכים גם ללא תוספת מים.

גמרא: לכאורה הדין שמופיע במשנה **שלושה לא רשאים להיחלק** הוא פשוט. החידוש שבאה המשנה להשמיע לנו הוא - שגם במקרה שהשלושה שהתחילו לאכול עדיין לא אכלו כדית פת ביחד, בכל אופן אינם רשאים להיחלק. וכך הדין גם כשכל אחד אוכל מכיכרו.

חידוש נוסף: שלושה אנשים שבאו משלוש חבורות שבכל אחת יש שלושה אנשים, והשלושה שפרשו מ-3 החבורות הצטרפו ביחד, הרי הם חייבים לזמן ולא רשאים להיחלק, כיון שכבר התחייבו בזימון כשהיו בחבורות הקודמות.

כל זה כשלא זימנו עליהם בחבורה הקודמת, אבל אם זימנו עליהם בחבורה הקודמת - פקעה מהם חובת הזימון, ואף אם שלושתם רוצים להצטרף ולזמן ביחד אינם רשאים.

הוכחה לדין זה ממשנה במסכת כלים: מטה טמאה שנגנבה חציה נטהרה מטומאתה, כיון שהיא נחשבת ככלי שבור שאינו מקבל טומאה. וגם לאחר שהחזירו את החצי שנגנב וחיברו אותו למיטה, המיטה טהורה מטומאתה הקודמת שהיתה לה, אבל יכולה לקבל טומאה מכאן ולהבא.

מוכח שכשם שבמיטה - כיון שחילקו את המיטה ואין לה כבר שם של מיטה פרוחה טומאתה ממנה, ואפילו שחיברו אותה שוב לא חוזרת טומאתה הישנה, כמו כן לגבי

(המשך בדף הבא ↓)



(המשך מדף קודם ↑)

זימון - כשזימנו על השלושה בחבורה הקודמת פרחה מהם חובת זימון, ואף כשחוזרים ומצטרפים שלושתם יחד שוב לא חוזרת חובת זימון לחול עליהם.

למדנו במשנה לעיל: שתי חבורות שאכלו בבית אחד ומקצתם רואים אחד את השני, מצטרפים ביחד לזימון. הגמרא מבארת שבמקרה ששתי החבורות לא רואים אלו את אלו כגון שיש מחיצה ביניהם, אם יש להם שמש אחד שמשמש את שתיהם - השמש מצרפם.

רבי אליעזר סובר שיין שלא מזג לתוכו מים ברכתו "בורא פרי העץ", כיון שאינו ראוי לשתיה ואין לו את מעלת היין ודינו כסתם מי פירות. וכיון שלדעתו לא חוששים לביזוי אוכלין, לכן מותר להשתמש ביין לנטילת ידים כדיון מי פירות שכשרים לנטילת ידים. וכשנתן לתוכו מים חל עליו שם "יין" וברכתו "הגפן", ואין נוטלים ממנו ידים. וחכמים סוברים שבכל מקרה ברכתו "הגפן" כיון שהוא ראוי לעשות ממנו משקה לרפואה גם כשאינו מזוג במים, ואין נוטלים ממנו ידים כיון שיש לו דין "יין". אולם בכוס של ברכה מודים חכמים שצריך למזוג אותו במים משום "מצוה מן המובחר".

איסור ביזוי אוכלין: ארבעה דברים נאמרו בפת: (1) אין מניחים בשר חי על הפת כיון שהיא נמאסת בכך. (2) אין מעבירים כוס מלא על הפת, שמא ישפך על הפת ותימאס. (3) אין זורקין את הפת. (4) אין סומכים את הקערה בפת, שמא ישפך מהקערה על הפת ותימאס.

לגבי זריקת שאר אוכלים הדבר תלוי: מאכל שנמאס ונמעך בזריקתו כגון תאנים ותותים, אסור. מאכל שלא נמאס בזריקתו כגון אגוזים וכדו' (שהם קשים), מותר. ובימות הגשמים שיש טיט בדרכים אסור לזרוק אף מאכל קשה, כיון שהוא נמאס.

הכניס אוכלין או משקין לפיו ושכח לברך: במשקין - יבלע ללא ברכה, כיון שאינו יכול לסלקם לצדדי פיו ולברך, ואם יפלוט אותם הם נמאסים. **באוכלין** - אם הכניס מאכל שלא ימאס אם יפלוט אותו (כגון אגוזים), יפלוט ויברך. ואם הוא מאכל שימאס אם יפלוט אותו (כגון תותים וענבים), יסלקו לצדדי פיו ויברך.

